

El laberint de la solitud

‘La moneda del somni’ és una novel·la breu de Marguerite Yourcenar, editada en català per Edicions de 1984, que mostra la seva gran ductilitat a l’hora d’elaborar plantejaments narratius • Pau Dito Tubau

Narrativa

La moneda del somni

Marguerite Yourcenar
Traducció de Montserrat Gallart
Edicions de 1984. Barcelona, 2006

La citació dels *Assaigs de Montaigne* que encapçala aquesta novel·la breu de Marguerite Yourcenar (“Abandonar la pròpia vida per un somni és valorar-la justament en el que és”) suposa un avís de la mena de punt de vista que arrossega la trama i que esdevé el nexa d’unió entre els personatges que hi apareixen. El marc és la Itàlia feixista d’entre guerres, un lloc en què la mateixa Yourcenar havia viscut entre gent senzilla que s’oposava al règim mentre patia les brutalitats del clima de la Marxa sobre Roma. Amb tot, la importància del context i de l’anècdota quasi de novel·la policíaca que trenca la història –un intent d’assassinat antifeixista– és gairebé secundari en el seu desenvolupament, perquè la qüestió principal és que els diversos personatges, tant si estan a favor com en contra de l’ordre establert, s’hi apleguen marcats per la fragilitat de la solitud que comporta la recerca dels propis somnis.

Apareguda per primer cop a França el 1934, Yourcenar va reescriure la novel·la dues vegades, el 1958-59 i el 1971, però en cap dels tres casos no va voler bastir una història en què el marc polític passés per sobre de la trama o servís per denunciar la situació social d’Itàlia. Els personatges hi són concebuts i tractats amb la mateixa equanimitat, més enllà del bàndol a què pertanyen, en una anàlisi cas a cas que deixant de banda la inclemència o la fredor, a la manera jansnista, no implica cap partidisme. Els revolucionaris que lluiten per la llibertat no només són analitzats des de les mancances i les insuficiències de la seva vida quotidiana, sinó també des de les

Yourcenar i la novel·la històrica

L’anomenada *novel·la històrica* no només és impossible per definició, atès que no pot ser altra cosa que doblement històrica, del passat referit i del present que s’hi gira expectant. També planteja serioses dificultats a qualsevol escriptor rigorós: d’entrada ha d’acceptar que fins i tot la documentació exhaustiva d’un període només ofereix una imatge fragmentària del període, que se li escapa molt més del que està disposat a reconèixer. Després hi ha el fet que ningú es coneix prou per discernir fins a quin punt hi projecta les tendències dels propis temps i les obsessions personals, els quals, al capdavall, no tenen res a veure amb tractar d’assolir el retrat fidedigne d’una època prèvia. Yourcenar tenia una certa consciència d’aquests problemes, però, per una banda, volia superar la preparació enciclopèdica de

Flaubert en la recerca de la veritat documental –que no és la veritat històrica, sinó només dels documents que n’han sobreviscut–, i per l’altra, tenia una confiança molt il·lustrada i molt del Segle de les Llums en la possibilitat de veure-hi clar, de ser objectiva més enllà de les petiteses i els prejudicis subjectius. A *Quadern de notes a Memòries d’Adrià*, l’obra que li va donar més èxit i difusió internacional, esmenta el mètode per arribar a reproduir el pensament de l’emperador romà com un procés de doble objectivació: un coneixement absolut del passat a través de l’estudi constant i una ascési o elevació per sobre de la subjectivitat que elimini els propis prejudicis. Però el passat, com més remot, més ens és desconegut; i la vida no es pot mirar més enllà de la pròpia experiència i del pedestal de

les sabates. El valor d’obres com ara *Memòries d’Adrià* és un altre: la combinació intel·ligent entre la veu narradora amb el tarannà sensual i ple d’anàlisi de la vida moral de la pròpia Yourcenar, la història fixada del personatge històric a través de la història i la ficció novel·lesca amb diversos atributs estilístics com a instrument de versemblança literària. El resultat, a diferència de la majoria de ficcions englobades sota el títol de novel·les històriques, vertaders decorats de cartó pedra, en què la història esdevé un miratge de la història coneguda, és la convenció acceptada entre l’autor i el lector que el que s’explica conté una aproximació parcial al coneixement rebut de la història, que, tot i ser fals, és vàlid en la mesura en què conté el risc, l’esforç i el fracàs d’haver volgut acostar-s’hi.

Marguerite Yourcenar el 1979, durant l’entrevista que li va fer Bernat Pivot per al mític programa cultural francès ‘Apostrophes’. SP

Els personatges estan marcats per la fragilitat i la solitud dels propis somnis

contradiccions psicològiques, relacionals i polítiques. Passa igual amb els partidaris del règim i amb els indiferents, com ara una jove anglesa que és al país per un seguit de circumstàncies desvinculades dels afers polítics.

La dotzena d’homes i dones protagonistes converteixen la novel·la en una obra coral en què no n’hi ha cap que predomini sobre la resta. Yourcenar se serveix per aconseguir-ho de diversos encadenaments entre personatges, amb algun d’ells a frec de la inversemblança, així com d’una moneda que passa de mà en mà i és metàfora del cor de veus que vénen i van. Si es deixa de banda la reconstrucció de maduresa de la història familiar i biogràfica, en tres parts, que conforma la inacabada *El laberint del món*, aquesta és la tendència inversa a l’aposta per un protagonista fort de les seves obres més reconegudes: l’Adrià, de *Memòries d’Adrià*, i el Zénon, d’*Obra negra*, la qual cosa recalca la ductilitat de Yourcenar a l’hora d’elaborar plantejaments narratius. Escriptora d’una prosa elegant, sense estridències verbals, a vegades fins i tot glacial o distanciada, d’una erudició de molta categoria i una intel·ligència psicològica prodigiosa, va ser la primera dona a ocupar una plaça a la vetusta Acadèmia Francesa (1980). Potser no havia estat pionera en mèrits, però ningú es va atrevir a negar que ho mereixia.